

МОНІТОРИНГ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ І ДІЄВІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ

Визначено суть, місце, завдання і механізм запровадження моніторингу інтелектуального капіталу в процесі здійснення економічної діагностики на підприємстві. Обґрунтовано соціально-економічну доцільність застосування моніторингу інтелектуального капіталу з метою підвищення інвестиційної привабливості підприємства та обмеження інформаційної асиметричності. Запропоновано критерії і систему показників моніторингу інтелектуального капіталу для запровадження в господарську практику вітчизняних підприємств. Розроблено шкалу для встановлення інтелектуального рівня підприємства. Доведено доцільність розрахунку рівня схильності суб'єкта господарювання до оприлюднення інформації про інтелектуальний капітал для забезпечення зрівноваженого розвитку підприємства в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: *інтелектуальний капітал, моніторинг, інвестиційна привабливість підприємства, комунікаційні лакуни, соціально-економічна доцільність, інтелектуальний рівень підприємства.*

JEL: D

Постановка проблеми. Становлення і активний розвиток “економіки знань” зумовлюють суттєві зміни у традиційних факторах виробництва – праці й капіталі, а трансформаційні процеси оновлюють їх форми, які сьогодні все частіше представлені інтелектуальною працею та інтелектуальним капіталом. Із цієї причини можемо спостерігати, як конкурентні переваги суб'єктів господарювання переміщуються у сферу пошуку молодих, креативних, амбітних, інтелектуальних працівників, здатних постійно та швидко навчатися, адже саме вони є, з одного боку, носіями, а з іншого – творцями інтелектуального капіталу підприємства. Враховуючи, що ефективність функціонування сучасних підприємств все більшою мірою визначається оновленою формою капіталу – інтелектуальним капіталом, то серед першочергових завдань є, власне, окреслення векторів його розвитку, а практицизм забезпечення цього вимагає удосконалення процесів здійснення економічної діагностики, зокрема чіткого окреслення її етапів, визначення критеріїв та показників оцінки, що дозволить оптимізувати витрати на її проведення, підвищити ефективність застосування та інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання. Таким чином, запропоноване дослідження є своєчасним та актуальним для новелізації векторів вітчизняної практики господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем розвитку інтелектуального капіталу висвітлено у працях багатьох вчених, зокрема Д. Белла, Г. Беккера, В. Глухова, Дж. Гелбрейта, Т. Стюарта, Т. Шульца, І. Хіроякі, Р. Холла та ін.

Панорама методологічних аспектів оцінки інтелектуального капіталу представлена у працях сучасних економістів, а саме: Е. Брукінг [1], Л. Едвінсона [2], О. Кендюхова [3], А. Козирева [4], М. Мелоуна [2], К. Свейбі [5] й ін. Віддаючи належне напрацюванням усіх дослідників, можемо стверджувати, що наукові розвідки скеровані на розробку моніторингу інтелектуального капіталу підприємства як важливого етапу економічної діагностики, є своєчасними та доцільними.

Визначення раніше невіршених частин проблеми. Незважаючи на активізацію досліджень доктрини інтелектуального капіталу, не вирішеними залишаються проблеми оцінки соціально-економічної доцільності та дієвості запровадження у господарську практику вітчизняних підприємств його моніторингу, як ключового мотиваційного чинника покращення комунікаційної політики, підвищення інвестиційної привабливості і забезпечення прогресивного економічного зростання.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності виділення моніторингу як окремого етапу економічної діагностики інтелектуального капіталу, визначенні механізму його реалізації, окресленні критеріїв і показників здійснення, що чинитиме позитивний вплив на формування схильності підприємства до оприлюднення своїх результатів та забезпечить підвищення інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання.

Основні результати дослідження. Витрати на діагностику інтелектуального капіталу значні й ризикові, оскільки залежать від рівня професійної компетентності фахівців, які здійснюють відбір методів і конкретних показників. Важливою є розробка такого варіанта її методології, яка б давала змогу приймати управлінські та інвестиційні рішення, починаючи з раннього етапу – моніторингу (англ. *monitoring* – безперервне стеження за певним процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату) [6, с. 249]. У згаданому контексті хочемо наголосити, що прагматизм моніторингу інтелектуального капіталу підприємства вимагає забезпечення інформацією власників, менеджерського корпусу суб'єкта господарювання, працівників (внутрішні споживачі) і задоволення зацікавленості потенційних інвесторів (зовнішні споживачі) у представленні його стану, уможливленні моделювання (прогнозування) динаміки, тобто відповіді на запитання щодо наявності чи відсутності інтелектуального капіталу та унаочнення, таким чином, векторів розвитку.

Отож, згідно з нашими міркуваннями, моніторинг інтелектуального капіталу – це дослідження його стану та динаміки з метою зменшення комунікаційно-інформаційних лакун, які мають місце у функціонуванні підприємства.

Переваги запровадження моніторингу інтелектуального капіталу підприємства полягають у:

- підвищенні довіри до суб'єкта господарювання шляхом забезпечення прозорості його діяльності, розширення спектра володіння інформацією про потенційні можливості розвитку підприємства тощо;

- популяризації підприємства на фінансовому ринку, що, в свою чергу, розширює можливості залучення інвестиційних ресурсів шляхом підвищення зацікавленості з боку фінансових аналітиків та інвесторів, кредиторів; зниження коливання курсу акцій; підвищення вартості акцій тощо;

- представленні стратегії розвитку підприємства, що збільшує можливості моделювання його розвитку зацікавленими сторонами;

- популяризації підприємства на ринку товарів і послуг.

Зауважимо також, що запровадження моніторингу інтелектуального капіталу підприємства має низку недоліків, зокрема спричинює підвищення рівня витрат,

пов'язаних зі створенням, опрацюванням, оцінкою та представленням інформації, а отже, може негативно впливати на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання в результаті унаочнення інформації про джерела конкурентних переваг.

Напрацювання сучасної науки дозволяють обґрунтувати соціально-економічну доцільність і дієвість здійснення моніторингу інтелектуального капіталу підприємства у рамках чотирьох концепційних напрямів – теорії ймовірності¹ і теорії вкладників², а також частково теорій, пов'язаних із функціонуванням фінансового ринку, зокрема теорії сигналізування³ і теорії прийняття рішень⁴.

Активізація соціального вектора в розвитку ринкової економіки зумовила появу теорії ймовірності, що ґрунтується на популяризації ідеї соціального порозуміння підприємства з оточенням. Зростання вартості сучасних суб'єктів господарювання, що все більшою мірою визначається інтелектуальним капіталом, який відображає перспективи підприємства в інший спосіб, ніж фінансова звітність, підвищує зацікавленість потенційних інвесторів, фінансових аналітиків, кредиторів, а також все більшої кількості населення до інформації про його стан і динаміку на кожному конкретному підприємстві.

Зростання кількості товариських об'єднань (акціонерних, з обмеженою відповідальністю та ін.), у свою чергу, зумовило опрацювання теорії вкладників (акціонерів), постулати якої ґрунтуються на створенні однакових можливостей доступу до інформації, зокрема про стан і динаміку інтелектуального капіталу товариства для усіх пайовиків (акціонерів). Вважаємо, що саме вирішення питань здійснення моніторингу інтелектуального капіталу товариств і представлення їх результатів у якості публічних матеріалів є конструктивним вирішенням даної проблеми.

Розвиток в Україні фінансового ринку, який перебуває у стані зародження, а отже, і потенційного зростання, розширює можливості обґрунтування соціально-економічної доцільності та дієвості моніторингу інтелектуального капіталу підприємства у розрізі двох векторів: теорії сигналізування, згідно з якою суб'єкти господарювання зацікавлені в поширенні позитивної інформації про свій інтелектуальний капітал через механізм моніторингу, який суттєво розширює інформацію, відображену в фінансовій звітності суб'єкта господарювання.

У сучасних умовах здійснення моніторингу інтелектуального капіталу та оприлюднення його результатів виявляються основними чинниками утримання й поповнення капіталу, необхідного для здійснення господарської діяльності підприємства. Викладене дає змогу зробити висновок, що необхідність дослідження механізму моніторингу інтелектуального капіталу підприємства є цілком очевидною і повинна реалізовуватись за такою схемою (рис. 1).

Згідно з нашими міркуваннями, дієвість моніторингу інтелектуального капіталу підприємства проявляється у зниженні інвестиційного ризику і витрат на капітал, підвищенні інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання на фінансовому ринку, що знаходить своє відображення у капіталізації підприємства. Зважаючи на це, вважаємо, що моніторинг інтелектуального капіталу підприємства доцільно здійснювати у розрізі його детермінант, зокрема у сфері індивідуального, соціального та колективного інтелектуального капіталів.

¹ Англ. назва «Legitimacy Theory».

² Англ. назва «Stakeholders Theory».

³ Англ. назва «Signaling Theory».

⁴ Англ. назва «Decision Usefulness Theory».

Рис. 1. Механізм моніторингу інтелектуального капіталу підприємства
Примітка. Розроблено автором.

Звернемо увагу на те, що основними аспектами моніторингу індивідуального інтелектуального капіталу є представлення знаннєво-компетенційного потенціалу працівників; колективного інтелектуального капіталу – відображення інформаційно-комунікаційного рівня підприємства та рівня інноваційного капіталу; соціального інтелектуального капіталу – відображення тенденцій у розвитку публічного капіталу та окреслення організаційних цінностей підприємства.

Сформовану систему критеріїв і відповідних їм показників, які характеризують стан і динаміку інтелектуального капіталу підприємства, наведено в табл. 1.

Звичайно, перелік запропонованих критеріїв та показників має загальний характер, що робить можливим його широке використання, проте слід пам'ятати, що вибір показників для моніторингу та відображення його результатів можна також корегувати, враховуючи рівень схильності підприємства до оприлюднення інформації про інтелектуальний капітал. Привертає увагу той факт, що серед запропонованих низка показників має якісні вимірники, а інші – кількісні.

Система критеріїв і показників моніторингу якісного забезпечення розвитку інтелектуального капіталу підприємства

Домінанти інтелектуального капіталу	Критерії моніторингу	Показники моніторингу	Методика розрахунку показника
Індивідуальний інтелектуальний капітал	Освіченість	Рівень освіти	Частка працівників з вищою освітою (у розрізі вікових категорій)
	Фаховість	Рівень фахової підготовки	Частка працівників із фаховою освітою: вища, бакалавр; молодший спеціаліст (у розрізі вікових категорій)
	Компетентність	Рівень компетентності =====	Частка працівників-переможців у фахових конкурсах, проєктах (у т. ч. внутрішніх) тощо
	Адаптаційність		
	Оперативність	Рівень фахової спритності	Швидкість виконання певних професійних завдань
	Мобільність	Рівень мобільності =====	Частка працівників, які стажувалися в інших фірмах, брали участь у грантах тощо
	Комунікаційність	Рівень комунікаційності =====	Частка працівників, які є учасниками гуртків, клубів за інтересами, громадських організацій та ін.
Вікова прогресивність	Середній вік працівників	Роки	
	Рівень прогресивності кадрового забезпечення =====	Частка працівників до 35 років	Частка працівників після 50 років
Колективний інтелектуальний капітал	Інформаційність	Інформаційний рівень підприємства	Наявність корпоративних порталів, web-сторінок, електронної бібліотеки тощо
	Інноваційність	Інноваційний рівень підприємства =====	Кількість отриманих патентів протягом 5 років Кількість отриманих авторських свідоцтв протягом 5 років Кількість проданих / придбаних ліцензій протягом 5 років
	Комунікаційність	Комунікаційний рівень підприємства	Наявність корпоративних брендів; кількість товарних марок, торгових знаків, імідж і репутація підприємства тощо
Соціальний інтелектуальний капітал	Інтраекторність	Рівень розвитку локального капіталу	Розміщення культурних артефактів Представлення філософії управління й організаційної культури Характеристика цінностей підприємства
	Інтеректорність	Тренди у розвитку публічного капіталу	Розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури Розвиток правового, економічного забезпечення інтелектуальної діяльності

Позначення:
— вимірники кількісні; ===== вимірники якісні.

Примітка. Розроблено автором.

Згідно з нашими міркуваннями, використання запропонованої системи критеріїв і показників моніторингу інтелектуального капіталу підприємства дозволить суб'єктові господарювання суттєво зменшити "комунікаційну лакуну" та знизити інформаційну асиметричність, забезпечуючи поширення і рівний доступ до його інформаційних потоків.

Вважаємо за доцільне зауважити, що, зважаючи на проблемність отримання інформації науковцями, працівниками університетів, студентами-магістрами, можемо стверджувати, що лише покращення доступу до інформаційних ресурсів дозволить її практичну реалізацію.

Мимоволі привертають увагу дослідження міжнародної практики, де апробовано велику кількість методів для оцінки інтелектуального капіталу підприємства. Виберемо найпростіші з них, які б заповнювали "комунікаційну лакуну" щодо стану і динаміки інтелектуального капіталу підприємства так, щоб зацікавлена сторона змогла на їх основі змодельовати перспективні вектори розвитку суб'єкта господарювання.

Здійснений аналіз численних методів дозволив виділити основні, доцільність використання яких для інформування суспільства про стан і динаміку інтелектуального капіталу підприємства є очевидною. У зв'язку з цим ми пропонуємо використовувати два методи – метод ринкової капіталізації (*Market-too-Boo-Value*), опрацьований Томом Стюартом (1997), та коефіцієнт Тобіна ("Tobin's Q"), запропонований у 1969 р. лауреатом Нобелівської нагороди з економіки (за 1981 р.) Джеймсом Тобіном [7; 5; 8].

Найпростішим і найбільш доцільним, на нашу думку, методом для моніторингу інтелектуального капіталу підприємства є метод ринкової капіталізації Тома Стюарта (*Market-too-Boo-Value*). Він ґрунтується на розрахунку показника, що відображає співвідношення ринкової і балансової вартості підприємства (англ. *MV / BV*) та представлений відповідним коефіцієнтом.

При цьому ринкову вартість підприємства розраховують за формулою [7]:

$$BP = \frac{C_a \times Q_a}{A - K_3}, \quad (1)$$

де C_a – ціна акції, грн.;

Q_a – кількість акцій;

A – активи підприємства, тис. грн.;

K_3 – залучений капітал, тис. грн.

Для розрахунку балансової вартості підприємства можна скористатися формулою:

$$BB = BB_a - K_3, \quad (2)$$

де BB – балансова вартість підприємства, тис. грн.;

BB_a – балансова вартість активів підприємства, тис. грн.;

K_3 – залучений капітал, тис. грн.

Запровадження у господарську практику підприємств методу ринкової капіталізації для здійснення моніторингу інтелектуального капіталу дозволить насамперед представити стан (величину) інтелектуального капіталу (підтвердити його наявність на підприємстві), що є одним із завдань моніторингу. Крім того, доцільним є використання цієї методики для порівняння конкурентних між собою підприємств однієї галузі функціонування і моніторингу трендів змін вартості інтелектуального капіталу підприємства, що слугує основним мотивом для інвестування в діяльність того чи іншого суб'єкта господарювання.

Широке використання у діяльності підприємства на сьогодні має коефіцієнт Тобіна ("Tobin's Q"), а саме: для вирішення питань диверсифікації, оцінки результативності здійснених інвестицій, обґрунтування взаємозалежностей власного капіталу та вартості підприємства. Це не випадково, адже першопочатково показник був запропонований для сприяння у прийнятті інвестиційних рішень незалежно від макроекономічних чинників, перш за все, рівня процентних ставок.

Враховуючи простоту обчислення, доступність і зрозумілість інтерпретування, ми запропонували використовувати коефіцієнт Тобіна також як інструмент моніторингу трендів змін інтелектуального капіталу підприємства. Так, зниження коефіцієнта Тобіна в часі означатиме автоматичне зменшення вартості інтелектуального капіталу, що інформує про зниження ефективності управління інтелектуальним капіталом підприємства та свідчить про недоцільність здійснення інвестицій у даний суб'єкт господарювання; і навпаки, підвищення коефіцієнта Тобіна є позитивним сигналом для доцільності здійснення чи збільшення інвестиційних потоків у діяльність даного підприємства. Зауважимо, що сьогодні відомо кілька методів розрахунку коефіцієнта Тобіна, проте нашу увагу привернула цікава і проста у використанні методика, запропонована вченими Кін Чанг і Стефан Прутт, згідно з якою даний показник розраховують за формулою [9]:

$$q - \text{Tobin} = \frac{BP}{BB_a}, \quad (3)$$

де $q - \text{Tobin}$ – коефіцієнт Тобіна;

BP – ринкова вартість підприємства, тис. грн.;

BB_a – балансова вартість активів підприємства, тис. грн.

При цьому ринкова вартість підприємства може бути визначена за формулою [9]:

$$BP = BP_{зв.а.} + BB_{пр.а} + BBЗ_о + BBЗ_к + BB_{зан} - BB_{об.а}, \quad (4)$$

де BP – ринкова вартість підприємства, тис. грн.;

$BP_{зв.а.}$ – ринкова вартість звичайних акцій, тис. грн.;

$BB_{пр.а.}$ – балансова вартість привілейованих акцій, тис. грн.;

$BBЗ_о.$ – балансова вартість довготермінових зобов'язань, тис. грн.;

$BBЗ_к.$ – балансова вартість короткотермінових зобов'язань, тис. грн.;

$BB_{зан.}$ – балансова вартість запасів, тис. грн.;

$BB_{об.а.}$ – балансова вартість оборотних активів, тис. грн.

Адаптуючи коефіцієнт Тобіна для використання в моніторингу інтелектуального капіталу підприємства, звернемо увагу на його значення, оскільки методика передбачала, що в довготривалому періоді має місце прямування його значення до 1. Очевидно, чим вищим є значення показника, тим вищою є вартість інтелектуального капіталу підприємства. Однак практика застосування даного показника в теорії інтелектуального капіталу показала наявність суттєвих відхилень як у бік зменшення, тобто нижче 1 (наприклад, для капіталомістких фірм), що свідчить про зниження розвитку інтелектуального капіталу підприємства, так і в бік значного перевищення 1 (наприклад, вище 7 – фірми, які функціонують у галузі комп'ютерного програмування), тоді як на сьогодні для відомих фірм (наприклад, *Nokia*) значення коефіцієнта Тобіна перевищує позначку 2 [10, с. 308]. Низка вчених стверджує, що додатне значення коефіцієнта Тобіна означає потенційну можливість суб'єкта господарювання отримувати монополістичні прибутки [11, с. 202]. Проте зауважимо, що такий висновок є

дискусійним, оскільки інтелектуалізація процесів виробництва (надання послуг), на нашу думку, суттєво знижує можливості до отримання монополістичних прибутків при такому значенні показника.

Враховуючи наведене вище, пропонуємо класифікувати підприємства на три групи: низькоінтелектуальні підприємства (значення коефіцієнта Тобіна знаходиться у межах від 1 до 2); середньоінтелектуальні підприємства (значення коефіцієнта Тобіна вище 2); високоінтелектуальні підприємства (значення коефіцієнта Тобіна більше 7) (табл. 2).

Таблиця 2

Шкала для встановлення інтелектуального рівня підприємства

Інтелектуальний рівень підприємства	Значення
Низький	Від 1 до 2
Середній	Вище 2
Високий	Більше 7

Примітка. Власна розробка автора.

Використання запропонованої шкали у практичній діяльності дасть змогу посилити зацікавленість підприємств у розвитку інтелектуального капіталу, активізувати людський чинник як основний носій і власник інтелектуального капіталу та забезпечить подальший “поступ” суспільства.

Вважаємо за доцільне зауважити наявні методичні недоліки у розрахунку коефіцієнта співвідношення ринкової і балансової вартості. Так, учені [10, с. 307; 11, с. 203] справедливо зауважують існування “часових лакун”, які спричинюють те, що, з одного боку, показник балансової вартості підприємства не завжди відображає її дійсну величину, оскільки обчислюється на певну дату, а значення показника ринкової вартості відображає дійсну величину в момент її розрахунку. Враховуючи цей недолік, більш виправданим є використання не балансової вартості, а відновної вартості активів (як у коефіцієнті Тобіна). З іншого боку, для обох показників характерними є недоліки, які можуть виникати в результаті нестабільності на фондових ринках у результаті спекулятивних, сезонних, циклічних коливань курсу акцій підприємства, що автоматично спричинює зниження рівня достовірності встановленої ринкової вартості підприємства.

Одним із простих і відносно нових методів моніторингу інтелектуального капіталу підприємства можна вважати метод “Брокера технології” (1996 р.), опрацьований Енні Брукінг для здійснення аудиту інтелектуального капіталу суб’єктів господарювання. Позиція ученої ґрунтується на твердженні, що вартість підприємства залежить від його цілей і ринкової ситуації, а тому аудит нематеріальних активів забезпечує підвищення конкурентоспроможності суб’єкта господарювання.

Методика Енні Брукінг базується на розрахунку показника інтелектуального капіталу (IC), встановленого шляхом опрацювання анкетних опитувань, що містять двадцять основних запитань, – перший етап, результати якого дозволять встановити існування чи відсутність інтелектуального капіталу; на другому етапі здійснюється аудит інтелектуального капіталу підприємства, який містить 178 анкетних питань, згрупованих у межах чотирьох детермінант: інфраструктурних активів (58 питань), ринкових активів (42 питання), людських активів (26 питань) та інтелектуальної власності (22 питання) [1; 5]. Схема моніторингу інтелектуального капіталу підприємства на основі “Брокера технології” Енні Брукінг представлена на рис. 2.

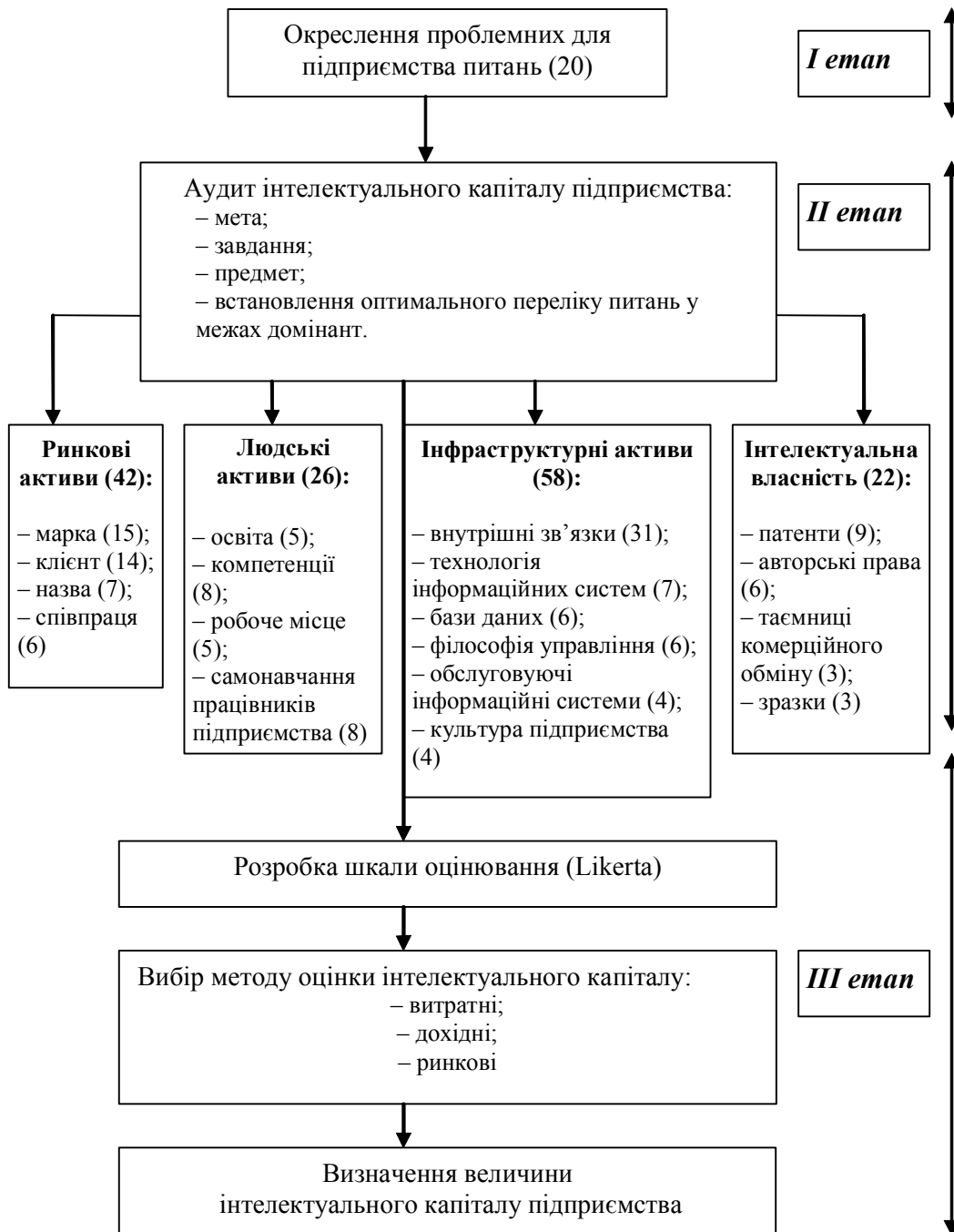

Рис. 2. Схема моніторингу інтелектуального капіталу підприємства на основі "Брокера технологій" Е. Брукінг

Примітка. Складено автором самостійно на основі [1].

У дужках подано кількість питань, запропонованих Енні Брукінг.

Отже, для використання даного методу в моніторингу інтелектуального капіталу пропонується велика кількість запитань, відповіді на які мають суб'єктивний характер.

Перевагою моделі Енні Брукінг є простота, що робить можливим її використання для моніторингу інтелектуального капіталу підприємства незалежно від його розміру, власності, а також навіть для підприємств-початківців. Модель дозволяє ідентифікувати інтелектуальний капітал підприємства і, таким чином, підвищити інвестиційну привабливість та забезпечувати високий рівень інтелектуалізації виробництва.

Недоліки моделі "Брокер технології" приховані у великій кількості питань, проблематиці відбору актуальних питань для кожного підприємства, а також у використанні лише якісних вимірників і подальшому їх переведенні у вартісні, що відображено у застосуванні шкали оцінювання "Лайкерта", а це робить запропонований підхід дуже суб'єктивним. Проте вважаємо, що для здійснення моніторингу ця модель є цілком доцільною, оскільки дозволяє вирішити основні його завдання та ідентифікувати і використати інтелектуальний капітал для промоції підприємства.

Опираючись на наведене вище, вважаємо, що використання даних методів можливе, по-перше, для здійснення порівняльної оцінки підприємств однієї галузевої спрямованості, що уможливорює доцільність використання коефіцієнта Тобіна; по-друге, для моніторингу трендових змін величини інтелектуального капіталу в довготривалому періоді, що доводить соціально-економічну доцільність використання коефіцієнта співвідношення ринкової і балансової вартості підприємства. Відтак зауважимо, що методи ринкової капіталізації і метод Тобіна є цілком доречними у вирішенні основних завдань моніторингу інтелектуального капіталу підприємства, адже вони дозволяють обґрунтувати соціально-економічну доцільність та відобразити дієвість упровадження даного процесу в практичну діяльність суб'єктів господарювання. Цілком зрозумілим і очевидним є те, що поширення правдивої інформації через підприємство про стан і динаміку трендів змін інтелектуального капіталу забезпечить збільшення інвестиційних потоків на мікрорівні, а на макрорівні це знайде своє відображення у підвищенні соціальних стандартів у країні, що зумовлено інтелектуалізацією виробництва і збільшенням обсягів реалізації інноваційної продукції.

Упровадження постійного моніторингу інтелектуального капіталу, з одного боку, збільшить інвестиційну привабливість вітчизняних підприємств, що є надзвичайно важливим моментом, враховуючи фінансові потрясіння, які мали місце протягом останніх років (наприклад, світова фінансова криза 2007–2008 рр.), рецесія в Європі у 2013 р., непрогнозованість у розвитку економіки США – з іншого, розширить горизонти поінформованості населення – потенційних інвесторів – про діяльність цього суб'єкта господарювання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, зауважимо, що соціально-економічна доцільність запровадження моніторингу інтелектуального капіталу виявляється у зменшенні "комунікаційної лакуни" та нівелюванні асиметрії в інформаційному забезпеченні усіх працівників підприємства (пайовиків товариства). Адже відомо, що менеджерський корпус підприємства має значно більші можливості використання інформації, різноманітних джерел походження, тоді як для широкого загалу працівників (чи, наприклад, дрібних пайовиків – акціонерів товариства) інформаційне забезпечення є суттєво обмеженим. З одного боку, зниження інформаційної асиметричності щодо інтелектуального капіталу активізує інтелектуальну діяльність усіх працівників і ділових партнерів, що створює сприятливий клімат для формування креативного підприємства та значно підвищує можливості забезпечення

його капіталізації. З іншого боку, обмеження інформаційної асиметричності щодо інтелектуального капіталу підприємства забезпечує підвищення соціальних стандартів для працівників, а це в результаті позитивно впливає на формування середнього класу та локальний розвиток в умовах глобалізації. Зважаючи на новизну доктрини інтелектуального капіталу в сучасній економічній думці та враховуючи підвищення його впливу на темпи економічного зростання, можемо стверджувати про активізацію таких векторів наукових розвідок.

Література

1. Brooking A. *Intellectual Capital. Core Asset for the Third Millennium Enterprise* / Annie Brooking. – London : International Thomson Business Press, 1997. – 204 [7] p.
2. Edvinsson L. *Kapitał intelektualny. Poznaj prawdziwą wartość swego przedsiębiorstwa odnajdując jego ukryte korzenie* / Leif Edvinsson, Michael Malone ; [przekład Monika Marcinkowska]. – Warszawa : Wydawnictwo naukowe PWN, 2001. – 150 s. – (Seria Przedsiębiorczość).
3. Кендюхов О. В. *Інтелектуальний капітал підприємства: методологія формування механізму управління* / Олександр Володимирович Кендюхов. – Донецьк : ДонУЕП, 2006. – 308 с.
4. Козырев А. Н. *Экономика интеллектуального капитала [Электронный ресурс]* / А. Н. Козырев // *Научные доклады. № 7 (R)*. – СПб. : НИИ менеджмента СПбГУ, 2006. – 30 с. – Режим доступа : <http://www.gsom.spbu.ru/files/upload/niim/publishing/papers/Kozyrev.pdf> (15.07.2013).
5. Sveiby K.-E. *Methods for Measuring Intangibles Assets [Electronic resource]* / Karl-Erik Sveiby. – Mode of access : <http://www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.htm> (травень 2012 р.).
6. *Сучасний тлумачний словник української мови* / [за ред. докт. філолог. наук, проф. В. В. Дубічинського]. – 2-ге вид. – Харків : ШКОЛА, 2006. – С. 489.
7. Steward T. A. *Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations* / Tomas A. Steward. – New-York : Doudleday&Currency, 1997. – 278 [2] p.
8. Tobin J. *A General Equilibrium Approach to Monetary Theory [Electronic resource]* / James Tobin // *Journal of Money, Credit and Banking*. – 1969. – Vol. 1, № 1. – P. 15–29. – Mode of access : <http://www.deu.edu.tr/userweb/yesim.kustepeli/dosyalar/tobin1969.pdf>.
9. Chung K. H. *A Simple Approximation of Tobin's-q [Electronic resource]* / Keen H. Chung, Stephen W. Pruitt // *Financial Management*. – 1994. – Vol. 23, № 4. – P. 70–74. – Mode of access : <http://www.acsu.buffalo.edu/~keechung/A%20Simple%20Approximation%20of%20Tobin%27s%20q.pdf>.
10. *Zarządzanie wiedzą: [podręcznik akademicki]* / [Aleksander Chrostowski, Dorota Dobia, Dariusz Jemielniak oraz in.]; redakcja naukowa Dariusz Jemielniak, Andrzej K. Koźminski. – Warszawa : Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008. – 555 [3] s.
11. Kasiewicz S. *Kapitał intelektualny: spojrzenie z perspektywy interesariuszy* / Stanisław Kasiewicz, Waldemar Rogowski, Monika Kisinska. – Kraków : Oficyna Ekonomiczna, 2006. – 287 s.

References

1. Brooking A. *Intellectual Capital. Core Asset for the Third Millennium Enterprise* / Annie Brooking. – London : International Thomson Business Press, 1997. – 204 [7] p.
2. Edvinsson L. *Kapitał intelektualny. Poznaj prawdziwą wartość swego przedsiębiorstwa odnajdując jego ukryte korzenie* / Leif Edvinsson, Michael Malone ; [przekład Monika Marcinkowska]. – Warszawa : Wydawnictwo naukowe PWN, 2001. – 150 s. – (Seria Przedsiębiorczość).
3. Kenduchov O. V. *The Intellectual Capital of the Enterprise: Methodology formation mechanism of managements* / O. V. Kenduchov. – Doneck : Don UEP. 2006. – 308 p.
4. Kozyrev A. N. *Economy of the Intellectual Capital* [WWW resource] / A. N. Kozyrev // *Proceedings. № 7 (R)*. – SpB : Nil of the Managements, 2006. – 30 p. – Mode of access : <http://www.gsom.spbu.ru/files/upload/nim/publishing/papers/Kozyrev.pdf> (15.07.2013)
5. Sveiby K.-E. *Methods for Measuring Intangibles Assets* [WWW resource] / Karl-Erik Sveiby. – Mode of access : <http://www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.htm> (травень 2012 р.).
6. *Modern Dictionary of the Ukrainian language* / [red. dr, prof. V. V. Dubichynskyy]. – Edition 2. – Kharkiv : School, 2006. – 489 p.
7. Steward T. A. *Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations* / Tomas A. Steward. – New-York : Doudleday&Currency, 1997. – 278 [2] p.
8. Tobin J. *A General Equilibrium Approach to Monetary Theory* [WWW resource] / James Tobin // *Journal of Money, Credit and Banking*. – 1969. – Vol. 1, № 1. – P. 15–29. – Mode of access : <http://www.deu.edu.tr/userweb/yesim.kustepeli/dosyalar/tobin1969.pdf>.
9. Chung K. H. *A Simple Approximation of Tobin's-q* [WWW resource] / Keen H. Chung, Stephen W. Pruitt // *Financial Management*. – 1994. – Vol. 23, № 4. – P. 70–74. – Mode of access : <http://www.acsu.buffalo.edu/~keechung/A%20Simple%20Approximation%20of%20Tobin%27s%20q.pdf>.
10. *Zarządzanie wiedzą: [podręcznik akademicki]* / [Aleksander Chrostowski, Dorota Dobia, Dariusz Jemielniak oraz in.]; redakcja naukowa Dariusz Jemielniak, Andrzej K. Koźminski. – Warszawa : Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008. – 555 [3] s.
11. *Kasiewicz S. Kapitał intelektualny: spojrzenie z perspektywy interesariuszy* / Stanisław Kasiewicz, Waldemar Rogowski, Monika Kisinska. – Kraków : Oficyna Ekonomiczna, 2006. – 287 s.

Редакція отримала матеріал 18 березня 2014 р.